

Paleogeografia obszaru Lubelszczyzny w późnej jurze z elementami paleotektoniki

Jolanta Świdrowska i Maciej Hakenberg

W celu przeanalizowania przebiegu sedymentacji późnojurajskiej w możliwie izochronicznych etapach zastosowano elementy stratygrafii sekwencji dającej możliwość korelacji pulsów transgresywno-regresywnych odczytywanych z następstwa litofacji w profilach wiertniczych. Na pobliskim obszarze otaczającym Góry Świętokrzyskie cykle takie wyróżnili J. Gutowski (1992a, b) i J. Kutek (1994). W nawiązaniu do tych prac, a także wyników z rejonu Wyżyny Wieluńskiej i Kujaw (Matyja i Wierzbowski 1998, 2000) zreinterpretowano publikowane i archiwalne profile otworów autorstwa T. Niemczyckiej (*vide* Niemczycka 1976, 1997) i wydzielono 4 sekwencje osadów o charakterze jednostek tektonostratygraficznych, które przedstawiono na mapach litofacjalno-miąższościowych. Obejmują one: 1) dolny i środkowy oksford, 2) górny oksford i niższy kimeryd (po część poz. Hypselocyclum), 3) wyższą część dolnego i górny kimeryd, 4) tyton.

Zarys obszaru z niewielkimi i zerowymi miąższościami sekwencji 1 jest podobnie jak w kelowej w znacznym stopniu uzależniony od struktur paleozoicznego podłoża: uskoku Kocka i uskoku Izbica — Zamość — Ugniew (o podniesionych północno-wschodnich skrzydłach), północnego uskoku wyniesienia Radom-Kraśnik i naduskokowej antykliny Bełżyce — Niedzwica — Bychawa. Wyróżniono 8 rejonów litofacjalnych układających się współkształtnie do obszarów denudowanych i odpowiadających zróżnicowanemu środowiskom sedymentacyjnym: od laguny z udziałem siarczanów, poprzez płytki szelf ze znacznym udziałem materiału terygenicznego, jego stok z bogatym rozwojem fauny bentonicznej — głównie liliowców i koralii, po niższe jego partie i głębszy szelf na południowym-zachodzie, gdzie rozwijały się budowle sinicowo-gąbkowe.

W późnym oksfordzie, wskutek podniesienia się poziomu morza ponad wyrównanym dnem wypełnionego, spłyconego basenu, nastąpiły optymalne warunki rozwoju platformy węglanowej (6 spośród 10 rejonów litofacjalnych sekwencji 2). Na południowym-wschodzie towarzyszyło temu uaktywnienie uskoku podłużnych, co w połączeniu ze zwiększoną dostawą materiału terygenicznego opóźniło tam rozwój platformy węglanowej. Rozkład litofacji stopniowo uzależnia się od kierunku bruzdy śródpolskiej, a na północy od subsydencji ponad rowem Prypeci. Litofacje sekwencji 3 dalsze od brzegu również lokowały się w południowo-zachodniej części obszaru. Materiał terygeniczny stwierdzono w rejonach południowo-wschodnich (1-4) i zachodnich (7, 9), co sugeruje jego pochodzenie z odrębnych źródeł. Podobnie w rozkładzie litofacji sekwencji 4 widać różnice wykształcenia osadów na północnym-zachodzie i południowym-wschodzie.

Literatura

- Gutowski, J. 1992a. Górny oksford i kimeryd północno-wschodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geologii, niepublikowane.
- Gutowski, J. 1992b. Sequence stratigraphy of the Oxfordian-Kimmeridgian epicontinental basin of Central Poland. Abstract Volume, 134-135. Symposium on Sequence Stratigraphy of European basins. Dijon.

- Kutek, J. 1994. Jurassic tectonic events in south-eastern cratonic Poland. *Acta Geologica Polonica*, Vol. **44** (3/4), 167-221.
- Kutek, J. i Marcinowski, R. 1996. Faunal changes in the Valanginian of Poland: tectonic or eustatic control? *Mitteilungen aus dem Geologisch-Paläontologischen Institut der Universität Hamburg*, Vol. **7**, 83-88.
- Matyja, B. A. i Wierzbowski, A. 1998. Profil wiercenia Kcynia IV i jego znaczenie dla stratygrafii i paleogeografii oksfordu i dolnego kimerydu. *Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego*, Nr **382**, 35-74.
- Matyja, B. A. i Wierzbowski, A. 2000. Biological response of ammonites changing environmental conditions: an example of Boreal Ammoeboceras invasions into Submediterranean Province during Late Oxfordian. *Acta Geologica Polonica*, Vol. **50** (1), 45-54.
- Niemczycka, T. 1976. Jura górna na obszarze wschodniej Polski (między Wisłą a Bugiem). *Prace Instytutu Geologicznego*, Nr **77**, 5-99.
- Niemczycka, T. 1997. Jura górna. Litostratygrafia i litofacje. Sedymentacja, paleogeografia i paleotektonika. W: Epikontynentalny perm i mezozoik w Polsce. *Prace Instytutu Geologicznego*, Nr **93**, 327-331.